

PELASTAKAA LASTEN LAUSUNTO VALTAKUNNALLISEN NUORISOTYÖN JA -POLITIIKAN OHJELMAN (VANUPO) LUONNOKSEEN

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet

(A) Yleiset huomiot

Pelastakaa Lapset kiittää mahdollisuudesta lausua seuraavan Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman sisällöstä. Mielestämme ohjelma tarkastelee nuorten arkea ja siihen liittyviä haasteita monipuolisesti ja kiinnittää huomiota nuorten hyvinvoinnin kannalta olennaisiin asioihin.

Pelastakaa Lapset suosittelee, että ohjelman valmistelussa huomioidaan seuraavat yleiset näkökulmat:

1. Kokonaisuuden selkeyttäminen paremmin hallitusohjelman tavoitteita, osallisuuden vahvistamista ja syrjäytymisen ehkäisemistä edistäväksi.

Osallisuutta koskevan tavoitteen alatavoitteissa korostuu aktiivisen kansalaisuuden toteuttaminen. Suosittelemme, että kasvua kohti aktiivista kansalaisuutta tarkasteltaisiin kokonaisvaltaisemmin, prosessina pienen lapsen mahdollisuudesta olla osallinen ja vaikuttaa arjessaan ja lähiympäristössään, kohti laajempaa yhteiskunnallista aktiivisuutta ja vaikuttamista päätöksentekoon. Osallisuuden vahvistamisen tulee alkaa jo varhaiskasvatuksessa ja jatkua systemaattisesti ja lapsen kehitystason mukaisesti aina aikuisuuteen asti. Myös VANUPO:ssa osallisuuden tulisi koskea läpileikkaavasti kaikkia tavoitteita ja toimenpiteitä. Osallisuuden edistämiseen tulee suhtautua johdonmukaisesti yli hallituskausien.

Syrjäytymistä ehkäiseviä tavoitteita löytyy sekä nuorten turvallisuuspääomaa että sujuvaa arkea koskevien tavoitteiden alta ja mukana on laajasti erilaisia näkökulmia. Luonnoksen jäsentelystä syntyy alatavoitteiden osalta kuitenkin hieman epäkoherentti vaikutelma. Syrjäytyminen on moniulotteinen lapsuudesta aikuisuuteen jatkuva prosessi, jonka ehkäisyssä eri toimenpiteiden tulee alkaa varhain ja muodostaa jatkumo, jossa tukea on saatavilla oikea-aikaisesti ja riittävällä intensiteetillä. Perheiden monihaasteisuuden vaikutukset nuorten arkeen tulee tehdä näkyväksi ja uusia ratkaisuja eriarvoisuuden vähentämiseksi tulee löytää. Köyhimpien lasten hyvinvointi tulee varmistaa.

Lisäksi eri tavoitteiden yhteyksiä muihin hallituksen strategiaan kokonaisuuksiin on hyvä vielä selventää.

2. Oikeusperustaisuuden vahvistaminen

YK:n lapsen oikeuksien komitea pitää vuonna 2011 antamissaan suosituksissaan valitettavana sitä, ettei Suomen valtio ole hyväksynyt kattavaa oikeuksiin perustuvaa toimintapolitiikkaa ja yhdenmukaistettua suunnitelmaa yleissopimuksen täysimittaiseksi ja tehokkaaksi täytäntöön panemiseksi. Ehdotamme, että VANUPO:n lopullisessa versiossa oikeusperustaisuus olisi selkeämmin ohjaava periaate, ja nyt kun

lapsistrategiaa tällä hallituskaudella aletaan valmistella, tulee pohtia, kuinka lapsi- ja nuorisopoliittiset tavoitteet tuodaan jatkossa johdonmukaisesti lähemmäs toisiaan

3. Digitaalisuuden merkityksen esiin tuominen

Digitaalisuus on merkittävä osa nuorten elämää ja määrittää heidän arkista toimintaansa. Digitaaliset välineet lisäävät nuorten mahdollisuutta harrastaa, pitää yhteyttä itselleen tärkeisiin ihmisiin, toteuttaa luovuuttaan, viihtyä ja saada turvaa ja palveluita, kun niitä tarvitaan. Toisaalta se tuo mukanaan uudenlaisia riskejä tulla haavoitetuksi ja haavoittaa muita. Digitaalisuuden merkitys tulee ymmärtää läpileikkaavasti kaikissa ohjelman tavoitteissa.

Kunnissa ja järjestöissä on viime vuosina otettu käyttöön erilaisia digitaalisen nuorisotyön menetelmiä. Prosessi on edelleen kesken ja kunnat tarvitsevat tukea uusien työmuotojen käyttöönotossa, hyödyntämisessä ja vakiinnuttamisessa. Digitaalisen nuorisotyön kehittämisrahoitus tulee turvata myös uuden ohjelmakauden aikana.

(B) Tavoitteita koskevat lausunnot

Nuorella on keinot ja taidot osallistumiseen ja vaikuttamiseen

Kehitetään nuorille suunnattuja osallistumisen välineitä

Osallisuuden vahvistamisen tulee alkaa varhain ja liittyä paitsi vaikuttamismahdollisuuksiin, myös kokemukseen osallisuudesta. Oppilaiden kokemus omista vaikutusmahdollisuuksista on vahvistunut vuosien 2017–2019 välillä, mutta samanaikaisesti kokemus osallisuudesta koulun yhteisöihin on laskenut hälyttävästi. (Kouluterveyskysely 2019) Vaikka nuorella olisi mahdollisuuksia vaikuttaa, hän ei välttämättä motivoitu vaikuttamaan, ellei koe olevansa osa yhteisöä.

Nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten ja vapaaehtoisten osallisuuteen liittyvää ymmärrystä ja taitoja tulee vahvistaa.

Vahvistetaan koulujen ja oppilaitosten demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta

Nuorten tietoisuutta ja ymmärrystä omista oikeuksistaan tulee edelleen pitkäjänteisesti vahvistaa ja tätä työtä seurata, jotta lasten oikeus osallistua toteutuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti. Tämä koskee erityisesti maahanmuuttajataustaisia nuoria.

Nuoren turvallisuuspääoma kasvaa

Lisätään nuorten tietoja ja taitoja, joilla he voivat ylläpitää omaa turvallisuuttaan

Nuoret kohtaavat erilaisia vaaroja myös digitaalisissa ympäristöissä. Nuoret kohtaavat verkossa ahdistavia sisältöjä, haitallista toimintaa ja ajattelumalleja edistäviä yhteisöjä sekä saavat vahingollisia yhteydenottoja. Nettikiusaaminen on yleistynyt voimakkaasti viimeisen kolmen vuoden aikana (SoMe ja nuoret 2019 -tutkimus). Onnettomuuksien ja fyysisen turvallisuuden ehkäisemisen lisäksi nuoret tarvitsevat myös verkkoturvallisuuteen liittyviä taitoja. Järjestöillä on runsaasti mediakasvatukseen ja verkkoturvallisuuteen liittyvää osaamista.

Luonnoksessa houkuttelun ehkäisemiseksi suunnitellut toimenpiteet (mm. digiturvataidot ja vanhemmuuden tuki) ovat laajennettavissa useisiin muihinkin verkossa tapahtuvien haittojen ehkäisyyn.

Koordinaation vahvistaminen nuoriin kohdistuvan some-houkuttelun (”grooming”) ehkäisemiseksi

Lapsiin kohdistuvan seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyn toimenpiteiden tulee perustua parhaaseen käytettävissä olevaan asiantuntija- ja tutkimustietoon ja kansainväliseen yhteistyöhön. Seksuaaliväkivaltaa kohdanneiden nuorten kanssa tulisi työskennellä ainoastaan sellaisten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten, joilla on erityisasiantuntijuutta ja kokemusta ilmiön parissa työskentelystä.

Koordinaatiohankkeissa tulee varmistaa lapsen oikeuksien ja lastensuojelulain mukaiset toimintamallit ja kriteerit toiminnalle siten, että kaikkien toimijoiden ja viranomaisten yhteistyö ja esimerkiksi käytänteet lastensuojeluilmoituksen ja rikosilmoituksen tekemiseksi ovat yhtenäiset.

Lapsen kertoessa ja tuodessa esiin häneen kohdistunut seksuaalinen häirintä, houkuttelu tai seksuaaliväkivalta on hänen ensisijainen tavoitteensa saada apua. Myös lapsen perhe tarvitsee tukea lasta koskevilla rikostapauksissa. Ilmoituksen lapsiin kohdistuneista rikoksista tulee mennä sekä lastensuojeluun että poliisille.

Nettiturvataitojen opettaminen ennaltaehkäisyn näkökulmasta tulisi aloittaa jo aiemmin. Jo esikouluikäiset käyttävät älylaitteita ja voivat altistua verkon haittailmiöille.

Vahvistetaan moniammatillista yhteistyötä rikoksilla oireilevien nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja nuorten tekemien rikosten ehkäisemiseksi

Ennaltaehkäisevän toiminnan merkitystä nuorten suojelemiseksi väkivaltaiselta ekstremismiltä ja ääriliikkeiden toiminnalta tulee korostaa voimakkaammin. Ammattilaisten osaaminen ja erityisesti puheeksi ottamisen taidot ovat keskeisen tärkeitä. Järjestöt tulee hallitusohjelman mukaisesti huomioida väkivaltaisen radikalisoitumisen vastaisessa työssä. Verkkoyhteisöjen ja digitaalisuuden merkitys radikalisoitumisessa tulee ymmärtää nykyistä paremmin.

Lisätään romaninuorten tietoisuutta syrjinnästä

YK:n lapsen oikeuksien komitea on kehottanut Suomen valtiota puuttumaan voimakkaammin etnisten vähemmistöjen lapsiin ja maahanmuuttajalapsiin kohdistuvaan syrjintään. On hyvä, että ohjelmassa kiinnitetään huomiota romaninuorten kokemaan syrjintään. YK:n lapsen oikeuksien sopimus edellyttää erityisen suojelun takaamista myös turvapaikanhakija- ja pakolaislapsille. Romaninuorten lisäksi huomio tulisi kiinnittää myös maahanmuuttajanuorten kokemaan syrjintään.

Nuorella on edellytykset sujuvaan arkeen - nyt ja tulevaisuudessa

Nuorella on mahdollisuus mieluisaan harrastukseen

Nuorten osallisuutta harrastustoiminnassa tulee vahvistaa kuulemalla ja ottamalla mukaan nuoria harrastustoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Nuoria on hyvä kuulla myös harrastuksessa käymiseen liittyvän tuen tarpeessa. Nuorten kokemuksia siitä, kokevatko he olevansa turvassa harrastaessaan tulee kuulla, ja lasten suojelua harrastustoiminnassa kehittää ja seurata.

Pelastakaa Lasten Sporttikummi-toiminnassa on havaittu, että harrastukseen sitoutuminen voi vaatia kummilta/saattajalta pitkäjänteisyyttä ja sinnikkyyttä. Joidenkin nuorten osalta tuen tarve saattaa jatkaa harrastuksen alkuvaihetta pidempäänkin.

Harrastukset ovat kaverisuhteiden, itsensä kehittämisen jne. lisäksi merkityksellisiä myös henkisen hyvinvoinnin kannalta. Harrastuksen aloittamiseen kannustamisen lisäksi tulisi kiinnittää huomioita harrastuksen jatkumiseen. Lapsena aloitettua harrastamista on helpompi jatkaa halki nuoruuden.

Harrastusmahdollisuuksien yhdenvertaisuuden varmistamiseksi tulee varmistaa, että kunnilla on riittävät resurssit harrastusten tukemiseen. Kuntien ja valtion taakanjaon harrastusten tukemisessa tulee olla selvä ja johdonmukainen.

Nuorisotakuulla turvataan nuoren pääsy koulutukseen ja työhön

Nuorten yhtäläinen mahdollisuus toisen asteen koulutukseen tulee tällä hallituskaudella toteutettavan toisen asteen reformin myötä varmistaa: Erityisesti tulee seurata, miten vähävaraisten perheiden nuorten mahdollisuus opiskella toisella asteella toteutuu uuden reformin myötä. Nuorisotakuun ja Ohjaamo-toiminnan resurssit on varmistettava budjetissa.

Nuorten mielenterveysongelmien ehkäisyn ja hoidon varmistaminen

Huomiota tulee kiinnittää enemmän mielenterveyden edistämistyöhön ja mielenterveystaitojen vahvistamiseen. Tämä tulee aloittaa jo varhaiskasvatuksessa. Oppilaitosten lisäksi myös esim. nuorisotyön ja harrastusyhteisöjen kykyä tukea mielen hyvinvointia ja auttaa tarvittaessa hoitoon pääsyä tulee vahvistaa.

Maahanmuuttajataustaisilla tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla on kohonnut riski sairastua mielenterveyden häiriöön. Erityisryhmien tulee huomioida toimenpiteissä paremmin.

Resurssien lisäksi mielenterveyden edistämiseen, häiriöiden kohtaamiseen ja niiden hoitamiseen liittyvä osaaminen taattava oppilas-/opiskelijahuollossa ja terveydenhuollossa riittävän ja oikea-aikaisen tuen saamiseksi.

Nuorten terveyden kaikkinaisessa edistämisessä on otettava huomioon YK:n lapsen oikeuksien Yleiskommentti numero 15, jossa annetaan sopimuksen ratifioineille valtioille ohjeita taata lasten oikeudesta nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta (24 artikla).

http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRC_C_GC_15_julkaisu.pdf

Suomen tavoitteet nuorisoalan kansainväliselle ja eurooppalaiselle yhteistyölle

Pelastakaa Lapset pitää hyvänä, että nuorten tietoisuutta oikeuksistaan pyritään lisäämään. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää oikeuksien, erityisesti lapsen oikeuksien ajantasaiseen tulkintaan digitaalisuuden aikakaudella.

Painopisteet nuorisoalan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

Pelastakaa Lapset pitää hyvänä, että digitaalinen nuorisotyö on ohjelmassa erillisenä osaamiskeskuksia koskevana painopistealueena. Järjestö muistuttaa, että osaamiskeskuksen ohella kunnissa ja järjestöissä on runsaasti digitaalisen nuorisotyön osaamista, jota kannattaa hyödyntää paitsi valtakunnallisesti, myös kansainvälisesti.